

**ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING ILM-FAN VA TARIX FANIGA
QO'SHGAN HISSASI**

*Qushmatova Madina Valijonovna
Turdialiyev Behruz Baxtiyor o'gli
Chirchiq davlat pedagogika universiteti*

Annotatsiya: Ma'naviy madaniyatimizning ulug' vakillari orasida Zahiriddin Muhammad Bobur va boburiylar o'ziga xos munosib o'ringa ega. Bobur Mirzo va boburiylar Afg'oniston, Hindiston, Pokiston, Kashmir va Bangladesh tarixida alohida iz qoldirdilar. Bu avvalo boburiylar qoldirgan buyuk merosdir. Bu meros eng avvalo moddiy madaniyat boyliklari bo'lsa, ikkinchisi ma'naviy madaniyat durdonalaridir. Ushbu maqolada aynan Bobur qoldirgan ilmiy meros haqida so'z yuritiladi.

KIRISH

Zahiriddin Muhammad Bobur o'z davrining buyuk allomasi sifatida asrda mavjud bo'lgan barcha bilimlarni chuqur o'rganib, o'zlashtirgan. Undagi bu bilim asta-sekin asarlariga o'tib bordi. Xususan, muallifning o'lmas "Boburnoma" haqidagi keng bilimi o'zining to'la ifodasini topgan. Natijada qomusiy asar – "Boburnoma" yaratildi.[1] Bu xazina topilgan paytdan boshlab unga va uning muallifiga katta shuhrat keltirdi va bu an'ana hozirgacha davom etmoqda. "Boburnoma" va uning muallifi bu sharafiga to'la loyiqdir. Chunki "Boburnoma" badiiy, tarix, xotira asari sifatida adabiyot va tarixchi, tilshunos va tarixchi, tabiatshunos va geograf olim, shuningdek, qimmatli ma'lumotlar bera oladigan qator mutaxassislarning bebaho xazinasidir.

Shuning uchun ham bu asar turli davrlarda yashab, turli tillarda so'zlashgan sharqshunos olimlarning e'tiborini tortdi va butun dunyoda aks-sado berdi. "Boburnoma" o'zbek adabiyotshunoslari uchun ham qimmatli e'tibor manbai hisoblanadi.

"Boburnoma" XV asr ikkinchi yarmi va XVI asr boshlarida qo'sh tilli adabiyotni o'rganishda muhim manba sifatida maxsus tadqiqotlar uchun asos bo'lmagan bo'lsa-da, bu sifat professor A. S. Semyonov, akademiklar V. J. Zodov, B. N. Valixo'jaev, shoir va olim Maqsud Shayxzoda, taniqli adabiyotshunos N. M. Mallayevlarning maxsus risolalari, maqolalari va darsliklarida qayd etilgan.[2]

ASOSIY QISM

"Boburnoma" madaniy hayot rivojiga bag'ishlangan maxsus asar emas. Biroq bu mavzudagi ma'lumotlarning ko'pligi keltirilayotgan dalillarning mohiyati va ilmiy ahamiyati nuqtai nazaridan juda muhim bo'lib, bu vazifaga bevosita mas'ul bo'lgan sharhlar bilan bemalol bellasha oladi. Bu asar, eng avvalo, yozuvchining keng qamrovli ijodi va ijodi haqida to'liq tasavvur bergani bilan qadrlanadi. Asarda tarixiy shaxs –

yetakchi, davlat va jamoat arbobi – Bobur Mirzo bilan bir qatorda Bobur Mirzo etuk olim, olim, adabiyotshunos, zukko tanqidchi va buyuk shoir qiyofasidagi harakat va qadamlardir[3]. Bobur Mirzodaning samimiyat va san'atga ishtiyoqi, yuksak salohiyati va poetik mahorati asarni asarning umumiy ruhida mujassamlashtirgan va muhrlagan. Uni o'qigan o'quvchi sahifalardagi har bir suratda buni his qiladi. Bizningcha, asarning ta'sirchanligini oshiruvchi, uning boyligi va o'qishlilikini ta'minlovchi omillardan biri bu fikr teranligi, mislsiz tuyg'u, yuksak poetik qiziqishdir. Bobur Mirzoning she'riyatga bo'lgan yuksak muhabbati mag'lubiyat va tushkunlik davrida ham uni tark etmaydi. Aksincha, bu unga dalda va dalda beradi, kayfiyatini ko'taradi, umid va ishonch bag'ishlaydi. Zabardast yozuvchi "Boburnoma"da bu ikki qarama-qarshi qutb silkinishida o'chmas iz qoldirgan. Bobur Mirzoning "Boburnoma"sig'a kiritilgan nodir ma'lumotlar nafaqat adabiy hayotga, balki keng qamrovga ham ega.[4] Yoki shoirlardan tashqari mashhur xattotlar, musiqa olami allomalari, o'sha davr ziyolilari tomonidan tan olingan ustozlar, musavvir va rassomlar, tarix fanlari olimlari va hokazolar haqida ixcham, aniq va adolatli fikrlar mavjud. Boburning boshqa sharq podshohlaridan farq qiladigan va bizni hayratga soladigan ko'plab xususiyatlari bor. Sharhimizni hind tarixchisi Shri Ram Sharmaning bu boradagi xolisona fikr-mulohazalari bilan yakunlaylik: "Boburiylar Hindistonga bosqinchi sifatida kelgan bo'lsalar-da, ular o'z qo'l ostidagi mahalliy hindlarning hurmatiga sazovor bo'lgan va urf-odat va an'analarni o'rnatgan. Ularga mos edi. [5]Podshohning har kuni ertalab "Jarohai darshan" marosimi, fuqarolar oldiga chiqish, arizachilar podshoh qabuliga shikoyatlar bilan borish imkoniyatiga ega bo'lib, ma'muriy idoralari rahbarlari bajarishi kerak bo'lgan vazifalarni aniq ko'rsatib, adolatli deb belgilanishi kerak. mamlakat boshqaruvida ishlash. qarashlarni to'g'ri tushunishga yana bir bor yordam beradi.

XULOSA

Hind xalqining atoqli farzandi, buyuk davlat arbobi Javoharlal Neru Bobur Mirzo va mo'g'ullarning Hindistondagi faoliyati haqida so'z yuritarkan ekan, "Bobur maftunkor shaxs, Uyg'onish davrining tipik hukmdori, mard va tashabbuskor inson edi. san'at, adabiyot, hayotdan zavqlangan. Uning nabirasi Akbar yanada jozibali va ko'p yaxshi fazilatlariga ega edi. Keling, buni yaxshiroq ko'rib chiqaylik: Bobur Mirzo hind xalqi uchun bosqinchi edi. Ibrohim Lo'diyning mo'g'ullarga qarshi urushi vatanparvarlikning amaliy maqsadidir. Bobur mirzoning ulug'ligi ana shu tuyg'uning mohiyatidir. U yaxshilik va adolatni talab qildi. Tagjoy xalqning milliy g'ururiga, g'ururiga, e'tiqodiga to'sqinlik qilmadi. Imkon qadar buzishdan qochib, meliorativ yo'lni kengaytirib, muhtasham manzaralar, bog'lar barpo etishga kirishdi. Bu jihatlar uning so'nggi nafas oldidan bergan vasiyatida o'z ifodasini topgan. Boburning aql-zakovati, ekan ezgulik urug'lari zoye ketmadi. Javoharlal Neru qoldirgan jumlar o'sha shirin hosil ramzidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. R. Shamsutdinov. Sh. Karimov "Vatan tarixi 1-kitob. "Sharq" nashriyoti. 2010.
2. G'.Sotimov "O‘rta Osiyo va Hindiston tarixida boburiylar davri", Toshkent, 2009 y. 64).
3. Hasan Qudratullaev, "O‘zbekiston adabiyoti va san’ati" gazetasi, 2012 yil, 6-son
4. Ilyosxo‘ja Bekmirzayev "Biz bilgan va bilmagan bobur"
5. Turg‘un Fayziyev. " Bobur va uning avlodlari.